

LISZT BULLETTIN

september 2013

Franz Liszt Kring

Pianorecital door Dora Deliyska

De uit Bulgarije afkomstige, maar in Wenen woonachtige pianiste Dora Deliyska geeft op zaterdagmiddag 5 oktober, aanvang 16.00 uur, een pianorecital in de salon van Madeleine en Guido van Elk, Luijbenstraat 26, te 's-Hertogenbosch. Het is niet de eerste keer dat deze pianiste voor leden van de Franz Liszt Kring optreedt. Al tweemaal gaf ze een succesvol concert in de muzieksalon van Christo Lelie in Delft. Deze keer brengt ze een programma met voor de pauze de grote sonate in Bes van Schubert, D 960 en na de pauze werken van Franz Liszt, waaronder *Isoldens Liebestod* (uit Wagners *Tristan und Isolde*) en de zware *Réminiscences de Norma* (naar Bellini's opera). De entree bedraagt €15,-; donateurs van de Franz Liszt Kring betalen slechts €12,50. Aanmelden bij voorkeur per email bij Peter van Korlaar (pa.vankorlaar@planet.nl) of per telefoon (0418) 63 12 54.

Dora Deliyska werd in 1980 in Pleven, Bulgarije, geboren. Haar eerste pianolessen ontving ze op vijfjarige leeftijd. In het jaar 2000 sloot ze haar muziekstudie aan de Muziekschool 'P. Pipkov' in haar geboortestad af om deze in Wenen aan de Universität für Musik und darstellende Kunst voort te zetten bij Prof. Stefan Vladar en Prof. Noel Flores. Onderwijl volgde ze meesterklassen bij Boris Bloch, Jan Wijn, Sandor Falvai en anderen. Dora Deliyska heeft al verscheidene prijzen in de wacht gesleept, waaronder in 2003 de eerste prijs van het Internationale Pianoconcours 'Stefano Marizza' in Triëst, gevolgd door een uitgebreide tournee door Italië. De pianiste kan reeds bogen op een behoorlijke staat van dienst; ze trad in verscheidene Europese landen op, zowel in solo-recitals, met orkest, als in kamermuziekverband. Daarnaast is er een groeiend aantal CD's met muziek van o.a. Chopin, Liszt en Schubert. Gedetailleerde informatie is te vinden op haar website: <http://www.doradeliyska.net>.

Korte berichten – beknopte concertagenda

- De door de Franz Liszt Kring samengestelde fototentoonstelling 'Franz Liszt in Nederland' met veel nieuw, in de Liszt-wereld onbekend beeldmateriaal, trekt in Hongarije veel belangstellenden. Nadat de expositie al op diverse locaties te zien is geweest, is zij thans te bezichtigen in Debrecen, de op Boedapest na grootste stad van Hongarije, dicht aan de grens met Roemenië. Vervolgens zal de tentoonstelling nog in het Burgenland (Raiding) worden geëxposeerd.
- De jeugdige Hongaarse pianist Péter Tóth, geen onbekende bij leden van de Franz Liszt Kring, geeft

op zondag 13 oktober een pianorecital in de Sociëteit Vereeniging te Haarlem, aanvang 15.00 uur. Hij speelt werken van J.S. Bach (Partita in Bes-groot), Haydn (Sonate in C-groot, Hob. XVI:50), Beethoven (Sonate in Es, opus 31, nr. 3), Mendelssohn (*Variations sérieuses*) en Liszt (diens magistrale *Variationen über ein Motiv aus Bachs Kantate 'Weinen, Klagen, Sorgen, Sagen'*, gevolgd door de Zesde Rapsodie). De entree bedraagt € 20,-, te betalen aan de zaal of van te voren te storten op rekening 434477 van K.J.B. Mulder, Fazantenhof 969 te Maarssen (kareljbmulder@gmail.com; telefoon (0346) 56 43 42). Hetzelfde concert vindt op zaterdagavond 12 oktober plaats in de Tindalvilla te Hilversum, aanvang 20.30 uur; Nieuwe 's Gravenlandseweg 21, Bussum, telefoon (035) 69 22 947. Mocht u dit laatste concert willen bezoeken, dan eerst even bellen of er nog plaats is.

- Van 7 tot en met 13 oktober 2013 vinden de Rotterdamse Orgeldagen plaats. Eén van de bijzondere onderdelen van het festival is het concert in de Doelen waarop symfonische gedichten van Liszt worden uitgevoerd. Het betreft een themaconcert met als titel 'Liszt, Rubens & de Griekse Goden'. Uitgangspunt zijn enkele olieverfschetsen van Rubens uit het Museum Boymans Van Beuningen, die gebaseerd zijn op Griekse mythen. Ook Liszt schreef muziek bij figuren uit de Griekse mythologie, de symfonische gedichten *Orpheus en Prometheus*. Deze worden uitgevoerd in een versie voor klavier en orgel door de pianist Bert Mooiman en de organist Geert Bierling. Daarnaast worden er video-animaties van het werk van Rubens vertoond, in opdracht van het festival gemaakt door Arthur Bueno. Toegang € 12,-.

- Christiaan Kuyvenhoven, in 2005 derdeprijs-winnaar van het Internationaal Liszt Piano Concours te Utrecht, geeft op 13 en 14 oktober 2013 een voorstelling die luistert naar de titel 'Cosima'. Het betreft een lecture-recital waarbij de pianist vertelt

over deze dochter van Franz Liszt, die met Richard Wagner in het huwelijk trad. Hij voert verschillende pianobewerkingen van de muziek van Wagner uit (waaronder *Isoldens Liebestod* in de transcriptie van Liszt) en begeleidt de zangeres Gulnera Shafigullina in een aantal Wesendonck-liederen.

- In Raiding, Liszts geboorteplaats, vindt van 18 tot en met 22 oktober 2013 een klein Liszt-festival plaats. Het openingsconcert wordt gegeven door het Israel Chamber Orchestra o.l.v. Roberto Paternostro, die Liszts eerste en laatste orkestwerk zal dirigeren: de Overture tot *Don Sanche* (1825) en *Angelus! Prière aux anges gardiens* in de versie voor strijkorkest (1883); voorts staan op het programma werken van Mendelssohn, Prokofjev en Shostakovitsj. Op 19 oktober treedt de Spaanse pianiste Gabriela Montero op; voor de pauze speelt ze Liszt, na de pauze Spaanse muziek van Lecuona en Montero. Onder leiding van Martin Haselböck klinken daags daarna Liszts *Vexilla regis prodeunt*, een zelden uitgevoerd orkestwerk uit 1863, diens *Les Morts* (uit de *Trois Odes funèbres*) en de orkestversie van Saint François de Paule *Marchant sur les flots*; na de pauze staat Bruckners Tweede Symfonie geprogrammeerd. Op maandag 21 oktober schitteren de sopraan Ildikó Raimondi en de pianist Eduard Kutrowatz in liederen en aria's van Liszt, Wagner, Rossini, Donizetti en Cornelius. Op Liszts verjaardag, ten slotte, voert de beroemde Russische pianist Boris Berezowsky de complete *Études d'exécution transcendante* uit. Vijf hoogwaardige, interessante concerten voor schappelijke prijzen variërend van € 65,- (eerste rang) tot € 25,-. Voor meer informatie zie: www.lisztfestival.at.

Liszts symfonische gedichten voor piano, een CD-bespreking

Van Liszts symfonische gedichten bestaan meerdere bewerkingen. De componist zelf schreef fraaie transcripties voor twee piano's en zelden gespeelde bewerkingen voor piano à quatre mains. Daarnaast zijn er een aantal tweehandige klavierreducties. De zeer bedreven arrangeur Ludwig Stark (1831-1884) maakte van alle symfonische gedichten (op de laatste, *Von der Wiege bis zum Grabe*, na) tweehandige bewerkingen die door Breitkopf und Härtel zijn uitgegeven. Interessanter zijn de veel moeilijkere klaviertranscripties van de Liszt-leerlingen Carl Tausig

(1841-1871) en August Stradal (1860-1930). Die van Tausig – hij schreef er elf op 17-jarige leeftijd – zijn gedurende zijn leven nooit gedrukt en zijn voor een deel verloren gegaan. De bewerkingen van August Stradal werden wel degelijk in druk uitgegeven (rond het jaar 1900), maar bleven zeer onbekend. Pas kort geleden zijn ze voor het eerst opgenomen door de uitstekende Finse pianist Risto-Matti Marin. Onder zijn handen kwamen deze buitengewoon moeilijke en effectvolle transcripties tot leven. Het bleken meesterwerken in de kunst van het transcriberen te zijn.

August Stradal, student aan het Weense conservatorium bij o.a. Theodor Leschetizky voor piano en Anton Bruckner voor harmonieleer, voltooide zijn muziekstudie bij Franz Liszt in de laatste jaren van diens leven (1884-1886). Later weer in Wenen woonachtig doceerde Stradal jaren lang aan het Horak Conservatorium en verwierf zich een goede naam als interpreter van Liszts klaviermuziek. Maar zijn grootste kracht lag toch in het maken van honderden transcripties voor piano (van werken van Bach tot en met symfonieën van Bruckner en Mahler!) en het schrijven van boeken en artikelen. Zo schreef hij in 1920 *Erinnerungen an Franz Liszt* en zag ook een biografie van Bruckner het licht.

Van Liszt transcribeerde Stradal alle symfonische gedichten, en daarnaast de Dante- en de Faustsymfonie. Hij herschiep al deze werken tot grandioze, effectvolle pianopartituren. Het zijn geen ‘klavieruittreksels’ waarin zoveel mogelijk orkeststemmen

zijn gepropt, maar herscheppingen die niet alleen de muziek, maar ook het instrument, de piano, volledig recht doen. Stradal benaderde Liszts muziek vrijer dan Liszt zelf dat gedaan heeft bij het arrangeren van bijvoorbeeld de symfonieën van Beethoven. Alle pianistische middelen, donderende akkoorden in de laagste regionen van het klavier, bijna niet te spelen octavenlopen in snel tempo, briljante alternerende akkoord passages, ijle klanken in het hoogste register – alles werd uit de kast gehaald om de essentie van de muziek optimaal tot uitdrukking te brengen.

Ook al door de voortreffelijke interpretatie van Risto-Matti Marin, die grote virtuositeit weet te paren aan een volkomen begrip van deze muziek, is het beluisteren van deze bewerkingen een openbaring. De CD's zijn uitgegeven bij Toccata Classics in Londen. Volume One bevat *Les préludes*, *Heroïde Funèbre* en *Die Ideale* (TOCC 0035); op Volume two staan *Orpheus*, *Tasso*, *Hungaria* en *Hamlet* (TOCC 0092). De ander symfonische gedichten moeten nog verschijnen.

(AB)

Liszt et la France

Vorig jaar verscheen *Liszt et la France - musique, culture et société dans l'Europe du XIXe siècle* onder redactie van Malou Heine en Nicolas Dufetel, met medewerking van Dana Gooley en Jonathan Kregor. Het betreft de schriftelijke neerslag van een groot aantal lezingen, gehouden tijdens het internationaal symposium *Liszt et la France* dat in 2011 in Parijs en Brussel heeft plaatsgehad. Zoals de titel aangeeft stonden tijdens dat symposium Franz Liszt en zijn veelsoortige betrekkingen met Frankrijk centraal.

Na een voorwoord door de vier bovengenoemde redacteurs en een inleidend essay door Nicolas Dufetel, ‘Liszt, La France et l'Europe; histoire d'une adoption partagé’ (met o.a. een nog niet eerder gepubliceerde lofzang van de dichter Baudelaire op Franz Liszt), volgen tezamen 33 artikels naar onderwerp ingedeeld in zeven categorieën.

In de eerste categorie, zes artikelen bevattend, staat Franz Liszt als middelaar op politiek en cultuurhistorisch gebied centraal, een thema dat in deze dagen van Europese integratie veel aandacht krijgt. De

nestor onder de Franse musicologen, Serge Gut, opent met een helder geschreven studie over de rol van Frankrijk in het ‘dualisme Franco-Allemand’ bij Liszt. Gevolgd wordt met een interessant, door de Amerikaanse musicoloog Dana Gooley geschreven verslag van Liszts betrekkingen met Heinrich Börnstein, de intendant van een Duits operagezelschap dat in Parijs échec had geleden. De altijd genereuze Liszt hielp hem door een liefdadigheidsconcert te geven, waarop o.a. zijn *Rheinweinielied* op tekst van Herwig werd uitgevoerd. Dat zette bij de pers kwaad bloed aangezien in dat koorwerk onomwonden wordt verkondigd, dat de Rijn tot Duitsland behoorde (‘Der Rhein soll deutch verbleiben’), terwijl die rivier in die tijd de grens tussen beide landen vormde en door de Fransen werd geclaimd. Kortom, door de uitvoering van dat werk werd Liszt beschuldigd van ongewenste Duitse sympathieën, waarop de beroemde pianist laconiek en strijdvaardig gereageerd heeft. Zeer interessant ook is het knappe artikel van de Schotse pianist en Liszt-expert Kenneth Hamilton, ‘The embarrassment of influence: Liszt, Paris and posterity’. In deze twintig bladzijden lange studie wordt onder andere diep ingegaan op de invloed die Liszt onderging van Henri Herz. In de meeste boeken wordt gezegd, dat Liszt zijn jeugdetudes, opus 1 (ook ‘opus 6’), schreef in de stijl van Czerny. Terecht stelt Hamilton, dat niet Czerny – diens *Schule der Gelaufigkeit* moest in 1826 (toen Liszt zijn etudes schreef) nog geschreven worden!! (AB) – maar de *Exercices et Préludes* van Herz hem ten voorbeeld stonden; deze waren het jaar daarvoor uitgekomen. Hij geeft voorbeelden, die het een en ander overtuigend illustreren.

Het zou te ver voeren hier ieder artikel te omschrijven of zelfs maar te noemen. We moeten ons beperken tot het kort bespreken van slechts enkele artikels per categorie. In de tweede hoofdafdeling staat de invloed die Liszt onderging van Franse romantische schrijvers en dichters centraal. Alban Ramaut schrijft over Franz Liszt als enthousiast lezer van de boeken van Pierre Simon Ballanche, de Franse contra-revolutionaire filosoof en socialist die in zijn geschriften een geweldloze, langzame evolutie van de mensheid bepleitte, sterk beïnvloed door de Christelijke leer. Adrienne Kaczmarczyk, editor van de ‘Supplementbände’ bij de klaviermuziek van Franz Liszt, uitgegeven door Editio Musica Budapest, stipt een wel heel bijzonder onderwerp

aan: Liszt als lezer van de klassieken. Zij toont aan dat de componist de boeken van o.a. Homerus, Aeschylus, Herodotus, Plato, et cetera, in Franse vertaling gelezen heeft; in zijn oeuvre is de invloed ervan in de Symfonische Gedichten *Orpheus* en *Prometheus* terug te vinden. De grote Chopin-kenner Jean-Jacques Eigeldinger schrijft vervolgens een boeiend artikel over het boek *F. Chopin*, dat door Liszt (en met name door Caroline von Sayn-Wittgenstein, AB) werd geschreven. Daarbij worden verschillende pagina's uit Liszts eigen handexemplaar in facsimile afgedrukt, met aantekeningen van hem in de marge. Deze bevatten interessante informatie, die men in oudere uitgaven van het boek niet vindt.

In categorie III staan o.a. artikels over de relatie Liszt-Berlioz (door Guillaume Bordry), Liszts betrekkingen met Pauline Viardot-García (door Klára Hamburger) en die met Georges Bizet (door Hervé Lacombe). Buitengewoon interessant is ook het artikel ‘Présences de Liszt dans la vie et les oeuvres de Massenet’ van de hand van Jean-Christophe Branger, een onderwerp waarover tot op heden nog niet veel gepubliceerd werd.

Deel IV handelt over Liszts contacten met uitgevers

en pianobouwers. Sandrine Thieffry gaat diep in op Liszts betrekkingen met het uitgevershuis Schott, bij wie de componist over een periode van bijna vijftig jaar circa zestig composities heeft uitgegeven, van delen uit zijn *Soirées musicales de Rossini* (1836–38) tot *Angelus! Prière aux anges gardiens* in de bewerking voor strijkkwartet (1883). Geraldine Keeling vervolgt met een artikel over de relatie die Liszt onderhield met de bekende firma Érard. Het was vooral Jean Baptiste Érards zoon, Pierre, die Liszt goed gekend heeft. Deze overleed in 1855, maar met zijn vrouw, Madame Camille Érard, heeft de componist nog lang vriendschappelijk contact gehouden.

Het vijfde onderdeel zoemt in op ‘Liszt en Parijs’, dus op zijn jeugd jaren in de Franse hoofdstad. Malou Heine geeft een overzichtsartikel over Liszts concerten van 1823 tot 1835, daarbij sterk steunend op de in 1986 en 1987 in twee afleveringen in *The Liszt Society Journal* gepubliceerde studies door Geraldine Keeling. William Wright gaat diep in op de invloed die de klaviervirtuoos Henri Herz op Liszt had. Men leest altijd, dat Paganini, Chopin en de zangeres Malibran Liszt als componist gevormd zouden hebben, maar hier lijkt dus een vierde componist aan toegevoegd te kunnen worden.

Het zesde hoofdgedeelte ‘Oeuvres’ bevat o.a. een studie van de hand van Céline Cerenco, die Liszts *Grande Fantasia symphonique sur des thèmes du Lelio* (van Berlioz) aan een onderzoek onderwierp. De schrijfster toont aan dat Liszt, die op dat moment nog heel weinig ervaring in het orkestreren had, in dit opzicht sterk door Berlioz beïnvloed is. Sylvia L’Ecuyer buigt zich over de *Graner Messe* en bespreekt de invloed die Liszts eerste biograaf, Joseph d’Ortigue, die in 1853 zijn *Dictionnaire liturgique, historique et théorique du Plain-Chant et de la musique d’église au Moyen Âges et dans les temps modernes* het licht had doen zien, op het ontstaan van dat werk had. Bruno Moysan vertreedt in zijn ‘La continuité entre les oeuvres de Liszt des années 1830 et celles des années 1880: écrire la brisure du sujet’ het standpunt, dat veel karakteristieken van de stijl van de ‘late-Liszt’ al aantoonbaar zijn in zijn jeugdwerken, een mening waar ik het helemaal mee eens ben.

Van de laatste categorie, vijf artikels bevattend, noemen we slechts de interessante bijdrage van Frédérick Sendra. Deze heeft het huisarchief van Francis

Planté doorgeploegd, en aan de hand daarvan een overzicht samengesteld welke composities van Liszt de beroemde Franse pianist gestudeerd heeft. Belangrijker nog – aan de hand van aantekeningen in de partituren gemaakt, was het mogelijk iets te zeggen over de wijze waarop Planté die werken gespeeld heeft. De Italiaanse Rossana Dalmonte, tenslotte, beschrijft een ‘Albumblatt’ uit 1840, dat kortgeleden door het Istituto Liszt te Bologna werd uitgegeven (2010). Zij merkt op, dat de harmonische progressies daarin exact overeenkomen met die van de eerste 39 maten van het in 1877 ontstane *Jeux d’eau à la villa d’Este*. Al weer een bewijs, dat de ‘late-Liszt’ niet uit de lucht is komen vallen!

Kortom, we hebben hier een hoogwaardig geheel van belangwekkende studies die het beeld, als zou Liszt een ‘Hongaarse’ of een ‘Duits-Hongaarse’ componist zijn, bijstellen. Franz Liszt was wel degelijk een telg van de Franse romantiek, al zijn er natuurlijk in de loop van zijn leven sterke invloeden uit Hongarije, Duitsland en Italië bijgekomen. Zijn basis lag echter in Frankrijk; in dat land is hij opgegroeid en de invloeden in zijn jeugd opgedaan bleven heel zijn leven dominant.

De artikels zijn voor het grootste gedeelte in het Frans geschreven, gevolgd door een korte Engelse samenvatting. Circa dertig procent staat in het Engels; deze hebben een Franse samenvatting. De uitgave telt een groot aantal muziekvoorbeelden en enkele afbeeldingen in zwart-wit. Alleen na de inleiding door Nicolas Dufetel vindt men een kleurenkatern met enkele, voor een deel nog niet eerder gepubliceerde afbeeldingen. Het boek werd uitgegeven bij Librairie Philosophique J. VRIN te Parijs en telt 605 bladzijden.

(AB)

Eindredactie: Albert Brussee

Lay-out: Joop Berkhout

Het bestuur van de Franz Liszt Kring wordt gevormd door: Peter Scholcz – voorzitter;
Christo Lelie – vice-voorzitter; Frederic Voorn – eerste secretaris;
Jan Marisse Huizing – tweede secretaris (coördinatie huisconcerten);
Johan Verrest – eerste penningmeester; Peter van Korlaar – tweede penningmeester;
en bestuursleden Toos Onderdenwijngaard, Albert Brussee (eindredactie Liszt Bulletin),
Yoram Ish-Hurwitz (webmaster), Aad Jordaans (sponsorwerving)

Bankrekening 36.55.12.613 ten name van Stichting Franz Liszt Kring
Bank Identificatie Code (BIC): RABONL2U
International Bank Account Number (IBAN): NL07 RABO 0365 5126 13